

تاج الدين اسفراينى، محمد بن محمد، - ۶۸۴ قمرى
tāj-od-dīn esfarāyēnī, mohammad ebn-e mohammad-
1286)

کتابی است بسیار ممتع و مفید و بالنسبة مختصر، در یک «مقدمه» و چهار «قسم»: ۱. قسم اعراب؛ ۲. قسم عرب؛ ۳. قسم عوامل؛ ۴. قسم مقتضى اعراب. آغاز کتاب طبق ضبط کشف الظنون: «الحمد لله حمد الموجودين من العدم الخ...» و این اختلاف گواه اختلاف نسخ این کتاب است.

آغاز: قال الامام الاجل الاستاذ الكبير ... احمد الله على ما تناسقت من كعوب اباديه و تلاحت بوادى احسانه ...
انجام: و اذا قد وفينا بما وعدنا من توفير الاقسام الاربعة حقها تمت بحمد الله.

[کشف الظنون ۱۵۴۲-۱۵۴۴]

شرح و حواشی:

۱- شرح اللباب في علم الاعراب؛ عرض زوزنى، محمد بن عثمان (۸-)

۲- شرح اللباب في علم الاعراب؛ سیرافی فالی، محمد بن مسعود (-)

(۷۲۱)

۳- العباب في شرح لب اللباب في علم الاعراب = شرح نقره کار؛ نقره کار، عبدالله بن محمد (۷۰۶-۷۷۶)

۴- شرح اللباب في علم الاعراب (۵ عنوان)

۵- حاشية شرح اللباب في النحو

۶- شرح اللباب في علم الاعراب

۱. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۳۹۲۵

آغاز: فعل ان اقترن به كضرب؛ والافهى حرف؛ انجام: و هو الجزم لما انه لا يناسب الاسم حيث.

خط: نسخ، بی کا، تا: قرن ۸ افتادگی: آغاز و انجام؛ محشی؛ واقف: فاضلخان؛ جلد: تیماج، ۹۶ گ، ۱۷ سطر (۹/۵×۴/۵) [ف: ۱۲-۳۳۵]

۲. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۵۳۳۳/۱

آغاز و انجام: برابر

خط: نسخ کهن، کا: محمد بن محمد بن احمد قزوینی، تا: محرم ۱۱۳۱ق، جا: شیراز؛ ۷۹ گ (۲-۸۰)، ۱۷ و ۳۶ سطر، اندازه:

۱۷/۸×۱۳/۵ سم [ف: ۴۳-۲۹]

۳. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۱۷۴۲۱

آغاز: برابر؛ انجام: وقع الفراغ من كتابته هذه النسخه سنة ۷۶۵

خط: نسخ، کا: سمرقندی غوری، عطا بن کلخواجه، تا: شنبه ۱۱ صفر ۷۶۵ق [رایانه]

مشهد؛ مدرسه باقریه؛ شماره نسخه: ۲۷۰

همان نسخه بالا؛ محشی با نشان «شرح»، «و الله أعلم»؛ مهر: «الحقیر الفقیر بنده عالمان باک ضمیر میرزا بابا»؛ واقف: الملا عبدالسمیع؛

۹ سطر (۱۰/۵×۶)، اندازه: ۱۷×۱۴ سم [تراثنا: س ۳-۱۰۸]

۴. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۳۰۰۶

نسخه اصل: کتابخانه سلطان احمد سوم - استانبول ش ۲۷۱۳
A) فهرست خطی عربی طوب قایی ۵۰۲/۳ و ۵۰۱. مجلد دوم و
مشمول است بر حرف دال تا اخر حرف غین؛ خط: نسخ، بی کا،
تا: قرن ۸؛ مصحح، محشی، با نشانه مقابله با نسخه خط مصنف؛
۲۳ گ، ۲۱ سطر [عکسی ف: ۱-۴۱۴]

● اللباب في شرح خلاصة الحساب / رياضيات / عربی

al-lubāb fī š. i xulāṣat-ul ḥisāb

وابسته به: خلاصة الحساب؛ شیخ بهائی، محمد بن حسین (۹۵۳-
۱۰۳۰)

محدوف الاول و مجهول المؤلف است و از خاتمه آن بر می آید که شرحی است بر خلاصة الحساب تألیف شیخ بهائی و غیر از شرحی است که در کتاب احوال و اشعار فارسی شیخ بهائی مذکور است.

مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۹۹۱۹/۱

آغاز: مقدمة، فيما يجب التوجه تلقا مدين تيانه في المقام قبل الخوض و التلجيج في ليجج المرام؛ انجام: و له الشكر التمام فوق التمام باتمام التوفيق بتوفيق الاتمام
خط: نسخ، بی کا، تا: ۱۲۶۵ق؛ افتادگی: آغاز؛ جلد: مقوایی، ۱۱۳ ص (۱-۱۱۳)، اندازه: ۲۲×۱۵/۵ سم [ف: ۸-۳۹۷]

● اللباب في علل البناء و الاعراب / نحو / عربی

al-lubāb fī 'ilal-i-il banā' -i wa-l i' rāb

عکبری، عبدالله بن حسین، ۵۳۸ - ۶۱۶ قمری

(1144 - 1220) 'okbarī, 'abd-ol-lāh ebn-e hoseyn

کتابی است در اصول علم نحو و علل بناء و اعراب، به آن مقداری که محل حاجت است با عناوین «باب، و فصل، و مسئله».

[بناء الرواة، ۱۸/۲-۱۱۶؛ کشف الظنون ۱۵۴۲/۲]

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۹۱۶ عکسی

آغاز: قال الشيخ ... عبدالله بن الحسين بن عبدالله ... و هذا مختصر اذكر فيه من اصول النحو؛ انجام: فصل، و یکتب کی لا و لکی لا ... و یکتب حیثما موصولة و هو المختار و قد فصلها بعضهم، و فی نعماً و بشما الوجهان. آخر کتاب

نسخه اصل: چستریتی، ش ۲۸۲۳ (اربری)، فهرست خطی عربی ۲۴/۴؛ خط: نسخ عرب، کا: عبدالله بن عمر بن مسعود القادسی، تا: سلخ ذیحجه ۶۵۳ق؛ مصحح، با نشانه مقابله و سماح؛ ۱۵۵ گ، ۲۵ سطر [عکسی ف: ۲-۳۹۶]

● اللباب في علم الاعراب / نحو / عربی

al-lubāb fī 'ilm-il i' rāb

فرستگان: نسخه های خطی ایران (فخا)؛ بیت و هفت؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازان اسناد و کتابخانه ملی

DIA 276265

جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۹۰/۱۳

در «کتاب من لا يحضره الفقيه» شيخ صدوق وارد شده با عنوان «الحمام يوم و يوم لا يكثر اللحم». در اين رساله کوتاه ۴ وجه برای اعراب اين حديث ارائه گردیده است.
[ريحانة الادب: ۳۸۱۳]

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۲۷۲۵/۷

آغاز: حديث صعب الاعراب قد ورد في الفقيه، الحمام يوم و يوم لا، يكثر اللحم قال بعض الافاضل اليوم الاول في قوله و يوم لا يكثر اللحم خير مبتدأ محذوف؛ **انجام**: و يوم لا عطف عليه و يكثر خير لمبتدأ محذوف اي ذلك يكثر اللحم.

خط: نستعلیق، کا: سيد هاشم بن احمد تکابنی، تا: قرن ۱۳ (در حيات مؤلف)؛ کاغذ: فرنگی، اگ (۸۱)، ۱۶ سطر، اندازه: ۱۳×۷سم [ف: ۳۲-۳۵۴]

● **إعراب الحديث النبوي / ادبيات / عربي**

i'rāb-ul ḥadīṭ-in nabawī

عکبری، عبدالله بن حسين، ۵۳۸-۶۱۶ قمری

'okbarī, 'abd-ol-lāh ebn-e hosseyn (1144-1220)

رساله‌ای در بیان اعراب مشکلات الفاظ حديث نبوی (ص) که به درخواست جماعتی از طلاب حديث املاء نموده است. او در اين کتاب بر «جامع المسانيد» ابی الفرج عبد الرحمن بن جوزی اعتماد کرده است. کتاب به ترتيب اسماء صحابه و حروف معجم تدوين شده است.

آغاز: قال شيخ الامام محب الدين ابو البقاء عبد الله بن الحسين العكبري... اما بعد فان جماعه من طلبة الحديث التمسوا مني ان املی مختصراً في اعراب ما يشكل من الالفاظ الواقعة في الاحاديث

انجام: مسانيد نساء لا يعرفن من حديث امراة من غفار قالت فو الله لنزل رسول الله صلى الله عليه و سلم الى الصبح فاناخ تقديره لقد نزل و هو جواب القسم... تم الكتاب بحمد الله و عونه **چاپ**: جده، دار المنار، ۱۴۰۸ق؛ محقق: عبد الاله نبهان، دمشق، المجمع العلمي العربي، چاپ اول، ۳۲۰ص، ۱۳۹۶ق.

قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۳۴۹/۲ عکسی

آغاز و انجام: برابر

نسخه اصل: طوب قاپی، استانبول ش ۱۴۸۸م؛ خط: نسخ و تعليق، کا: محمد صالح بن حسين بن محمد بن غنام، تا: دوشنبه ۱۹ رمضان ۱۰۷۶ق؛ مصحح، محشی، صورت قرائت و سماع محمد بن محمود بن عبد المنعم مرامی به تاريخ شب ۱۸ محرم ۶۲۶ به نقل از اصل منقول منه، در آخر آمده که مالک نسخه عبد العزيز بن مبارک ابن غنام در دهم شوال ۱۱۷۶ آن را با نسخه منقول منه مقابله نموده؛ ۳۹گ (۹۶-۱۳۴) [عکسی ف: ۱-۳۰۹]

در فهرست با عنوان «رسالة في تحقيق انواع الجملة» آمده؛ خط: نستعلیق، بی کا، تا: ۱۱۲۴ق؛ جلد: تیماج قهوه‌ای بدون مقوا، ۵ص (۱۲۰-۱۲۴)، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۰/۳×۱۵سم [ف: ۴۳-۲۳۴]

۴. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۴۷۲۴/۲۵

آغاز و انجام: برابر

خط: شکسته نستعلیق، بی کا، تا: حدود قرن ۱۳؛ کاغذ: فرنگی آهار مهره، اگ (۳۳۶)، در مجموع ۳۲ سطر، اندازه: ۹×۱۴سم [ف: ۲۷-۲۸۹]

۵. تهران؛ مجلس؛ شماره نسخه: ۱۹۱۸/۱۹

آغاز و انجام: برابر

بی کا، بی تا؛ کاغذ: شکری آهار مهره، جلد: تیماج قهوه‌ای، ۳ص (۱۵۵-۱۵۷)، قطع: رقی، اندازه: ۱۱×۱۸سم [ف: ۹-۶۱۲]

۶. تهران؛ سپهسالار؛ شماره نسخه: ۳۱۵۰/۲

آغاز: برابر؛ **انجام**: حکم الظرف حکم الجار مع المجرور من غير فرق.

نام مؤلف به قرینه آغاز نسخه تعیین شد؛ بی کا، بی تا؛ کاغذ: سمرقندی؛ جلد: میشن مذهب، ۳گ، ۱۴ سطر، قطع: ربعی، اندازه: ۱۳×۱۹/۵سم [ف: ۳-۱۶۵]

● **اعراب الجمل / نحو، شعر / عربي**

i'rāb-ul jumal

مجرادی، محمد بن محمد

mojrādī, mohammad ebn-e mohammad

منظومه‌ای است که اعراب و بنای جمل و ظرف بیان شده است.

تهران؛ حقوق؛ شماره نسخه: ۳۵۶/۲-ج

آغاز: هذا النظم للشيخ الامام علم الاعلام ابی عبدالله محمد بن محمد بن عمران الشهير بالمجرادی رحمه الله تعالى؛ بسمله حمدت الهی ثم صليت اولاً xx على سيد الرسل الكرام ذوی العلا / و بعد فهناك نبذة من قواعد xx تفيدك اعراباً فحصله تفضلاً / و ذلك حكم الظرف و الجملتين مع xx بيان الذي قد جر حيث تنزلاً؛ **انجام**: و ازواجه و الآل طراً و صجه xx اولو الفضل و الاحسان و المجد و العلا

کا: عثمان بن عبدالله بن جامع، تا: پنجشنبه ۹ ربيع الاول ۱۱۷۸ق؛ ۲گ (۳۹-۴۰) [ف: ۲۵۴]

● **اعراب الحديث «الحمام يوم و يوم لا يكثر اللحم» / نحو / عربي**

i'rāb-ul ḥadīṭ «al-ḥammām yawm wa yawm lā yakthir al-laḥm»

تکابنی، محمد بن سليمان، ۱۲۳۴-۱۳۰۲ قمری

tonekābonī, mohammad ebn-e soleymān (1819-1885)

حديث مشکل الاعرابی به نقل از حضرت امام موسی بن جعفر

فهرستگان: نسخه های خطی ایران (نخا)؛ جلد چهارم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران: سازمان